

HILDEGARD VON BINGEN

In Vision, de speelfilm over het leven van Hildegard von Bingen zit een scene waarin de achtjarige Hildegard samen met een ander meisje onder de hoede is gekomen van een kloosterzuster. De meisjes maken ruzie over een pen zoals alleen meisjes dat kunnen en dan krijgen ze een reprimande van de zuster. Zij zegt: "De afgunst is lelijk en plomp, beren hebben klauwen die alles kapot maken, hun lompe poten wandelen over dode wegen, de mens brengt hij het slechte, de liefde is de grote kracht". Het blijkt een rode draad in de film. Hildegard is een mens van vlees en bloed die ook in haar volwassen leven met regelmaat wordt belaagd door beren met lompe poten in soorten en maten die alles kapot maken. Ik kon een gevoel van opluchting niet onderdrukken. Gelukkig. De schitterende teksten van Hildegard over menswording en verbondenheid en eenheid en geluk en liefde en god waren niet alleen door de Heilige Geest ingegeven maar zwaar op het leven bevochten. Hildegard was geniaal en gevoelig en getalenteerd maar ook bang en jaloers en eigenwijs. Haar menselijkheid overbrugde de kloof in ervaring en tijd tussen ons tweeën want zoveel heiligheid is mij niet gegeven. Het maakte voor mij haar teksten aangrijpender. Ze waren geleefd en doorleefd. Ze kende vanuit het diepst van haar ziel twijfel over de schepper, ze wist hoe ellende en matheid voelen en hoe het vurige verlangen naar veerkracht. De chaos waarover ze schreef trof ze aan in de wereld en in zichzelf.

lied:

*Eerste stem herder der ziel
Gij enige ik zal er zijn
Ach hoe is uw naam, gij die ons schiep
Hoor ons dan nu en roep ons weg
Uit chaos, ellende en matheid
Raak onze veerkracht aan*

Hildegard wordt geboren in duizendachtennegentig als het tiende en jongste kind van adellijke ouders. Zoals in die tijd gebruikelijk (het tiendrecht) wordt zij op achtjarige leeftijd aan God, oftewel het klooster geschonken waar ze, ingemetseld in een kluis, de eerste jaren doorbrengt. Als ze vijftien is neemt ze de sluier aan. Van jongsafaan heeft ze visioenen die haar –tot ziekmakens toe- in vertwijfeling brengen. 'Waar komt de stem vandaan die zegt dat ik dit moet opschrijven? Waarom al deze dingen vertellen? Die afschuwelijke hoofdpijn. Is het omdat ik dit niet wil opschrijven, dat alles zwart voor mijn ogen wordt? Mijn God, ik voel me helemaal verlamd. Ik zie zelfs niet meer.' Ook beschrijft ze hoe ze gemangeld wordt tussen twee angsten "Als ik zwijg word ik ziek, maar als ik spreek ben ik bang dat ze mij voor eeuwig het zwijgen opleggen"

Ten einde raad richt ze zich tot de grote geestelijke leidsman van haar tijd, Bernardus van Clairvaux, die haar overtuigt dat dit visionaire schouwen een genade van God is waaraan ze zich moet overgeven. 'En zie', schrijft ze "in het drieënveertigste jaar van mijn leven scheurde de hemel open in een geheimzinnig licht en sidderend opende zich mijn geest'. Maar zo vreugdevol en extatisch was die overgave lang niet altijd getuige de volgende uitspraak "Ik vind in mijzelf geen enkel houvast voor welk vermogen dan ook. Ik strek mijn handen uit naar God, opdat ik door hem gedragen zal worden als een veertje dat, zonder gewicht en meewaiend op de krachten van de wind, door hem wordt bewaard.'.

Met de hulp van een haar toegewijde monnik, Volmar, zet ze zich aan het opschrijven van haar visioenen. Wanneer vervolgens ook de paus haar gaven als authentiek erkent, groeit haar zelfvertrouwen en ontwikkelt ze zich tot een profetes die de moed heeft om autoriteiten te bekritisieren. Ze trekt er te paard op uit om te prediken in kloosters, kerken en op

marktpleinen. Zachtzinnig in haar commentaar is ze bepaald niet en daarbij maakt ze geen uitzondering voor haar eigen kerk.

Ze onderscheidt enerzijds de ekklesia in al haar schoonheid, die zij hoogacht, anderzijds de ekklesia in al haar verderfelijkerheid waartegen zij fulmineert. Ze aarzelt niet de clerus de mantel uit te vegen over hun zedeloos en luxueus leven. 'Gij kunt niet anders doen dan uzelf vetmesten en gij verkoopt uw ambten. Gij zijt erger dan schorpioenen!'. En ook de keizer moet eraan geloven. 'Pas op dat de hoogste Koning u niet terneer werpt vanwege de blindheid in uw ogen'. Haar visioenen en haar onverschrokken prediking maken Hildegard tot een beroemdheid en ze wordt een vraagbaak voor bisschoppen, koningen, boeren en landgraven.

Ondertussen blijft ze in gevecht met haar twijfels. Ze weet hoe angst de mens blokkeert en hoe belangrijk het is om vertrouwen de ruimte te geven. Dat lukt haar omdat ze een grenzeloos geloof heeft in wat zij noemt "dat beekje van kracht dat in iedereen stroomt." Dat beekje van kracht: mysterie, geheim, of in haar woorden: levenscheppend licht. Helder ongebroken schitterlicht. Kracht, dragend zilver, liefde is jouw naam.

lied:

*Zoals de adelaar zijn blik richt op de zon
Zo ziet de eeuwige op naar jou*

*Ja jij, wie ben je, zo helder ongebroken
Uit de stam van Jesse ben jij de grootste in schoonheid
Kracht, dragend zilver, schitterlicht, liefde is jouw naam
Want jouw hart straalt als een helder licht
Geheimvol verborgen bij god
Jij ja brengt bloesem voort in de winter
Warm stralend licht in stollend water
Zoals een schatbewaarder onafhankelijk en trouw
Bewaak jij het innerlijk licht
De belofte die waar wordt is in jou*

De mens die put uit dat beekje van kracht noemt zij de herscheppende mens. Hij maakt de belofte die hij in zich draagt waar. Hij/zij staat in verbinding met zichzelf, met God. Voelt zich verantwoordelijk voor de ander, het andere, draagt zorg voor zijn omgeving, ervaart het wonder van het menselijk bestaan omarmt zijn verantwoordelijkheid voor de schepping. Schatbewaarder van het innerlijk licht, huismeester van de wereld.

Het is in dit licht niet verwonderlijk dat Hildegard, ook wel getypeerd als het geïnspireerde geweten van de twaalfde eeuw, een groot pleitbezorgster is van het holistische denken - eenheid tussen lichaam en ziel, man en vrouw, mens en kosmos, het zichtbare en het onzichtbare, geslachten en geest.

Al reikt Hildegards faam tot ver over de landgrenzen, na haar dood is het met die roem vrij snel gedaan, de driehonderd brieven, vijftien boeken en bijna tachtig composities die ze nalaat ten spijt. De rationaliteit doet zijn intrede in theologie en filosofie. Het holistische denken raakt uit de gratie en met dat denken ook Hildegard. Als ze al genoemd wordt in de daaropvolgende eeuwen is het meestal als een hysterische, dweepzieke dame. Om dan, in de twintigste eeuw, op verrassende wijze als een feniks uit haar as te herrijzen. Meer dan 800 jaar na haar dood lijkt de abdis, arts, natuurkundige, zieneres en componiste definitief aan de vergetelheid ontrukkt. Terecht want er is een schreeuwende behoefte in deze wereld aan holistische denkers, visionaire vrouwen, institutionele criticasters, charismatische dwarsliggers. Aan mensen die kijken met de ziel en met de ogen open. Die erop vertrouwen dat het levenscheppende licht sterker is dan de angst en de dood. Die geloven in belangeloze liefde die zich niet laat begrenzen, er is voor iedereen, zonder ophouden, vanuit de diepte tot hoog in de sterren.

Colet van der Ven.